

at met Café de Gouden Leeuw.

juni 2014

De Marke

oudheidkundig mededelingenblad

De Marke

is het orgaan van de Oudheidkundige Vereniging 'De Marke', met als werkgebied de plaatsen Beekbergen, Brummen, Eerbeek, Hall, Hoenderloo, Klarenbeek, Loenen & Ughelen.

Eindredactie: Willem Reusink
Noteboomstraat 15
7101 MG Winterswijk
☎ 05 43 - 51 46 92 / ☎ 06 23 41 90 97
E✉: willem.reusink@planet.nl

Bestuurssamenstelling OHV 'De Marke':

Voorzitter: H.W. van Harreveld
Tuinstraat 59 6971 BH Brummen ☎ 05 75 - 56 60 48
Secretaris: G.J. Regelink
De Pothof 97 6971 HE Brummen ☎ 05 75 - 56 02 27
E✉: info@ohv-demarke.nl

Penningmeester: J. Zengerink
Rhienderensestraat 53 6964 BH Hall ☎ 03 13 - 65 19 60
bankrek: NL15ABNA0437063763 t.n.v. penningm. De Marke

Bibliothecaris: W.T.M. Klomp
Langschoten 71 7371 EP Loenen ☎ 055 - 505 22 76

Leden: M.R.I. Fleur-le Rütte
Wedinkerf 11 6961 MT Eerbeek ☎ 03 13 - 65 32 08
A. Jansen-Hagen
Veldkantweg 14A 6961 HJ Eerbeek ☎ 03 13 - 65 21 83

Lidmaatschap: €14,00 per jaar; aanmelden bij de secretaris.

Excursies: 2 x per jaar organiseert 'De Marke' een excursie.

Lezingen: gemiddeld 5 x per jaar organiseert de vereniging lezingen.

Mededelingenblad: dit blad verschijnt vier maal per jaar (mrt - juni - sept - dec)

Website: www.ohv-demarke.nl

Overname van (gedeeltelijke) teksten en afbeeldingen uit dit blad is slechts toegestaan na schriftelijke toestemming van de eindredacteur.

Losse nummers: €4,00

© 2014 De Marke, Brummen

Inhoudsopgave:

pag	1	Inhoudsopgave	
	2	Redactionele mededelingen	
	4	Willem Reusink	- Geloof niet alles wat ze schrijven
	6	Teun Jochems	- Beekbergen airport (deel 2)
	8	Jaap van der Weel	- Doop
	9	Willem Reusink	- In memoriam Wietse Venema
	11	Berthus Maassen	- De gouden klok
	14	Willy Rouwenhorst-Hartgers	- Beekbergense veemarkt
	16	Jan van de Velde	- Water voor oliemolen Eerbeekse beek
	19	persbericht	- Een wagen vol verhalen
	21	Willem Reusink	- Je bent een echte Brummenaar, als ...
	22	Willy Rouwenhorst-Hartgers	- Het poesiealbum
	25	Henk van Harreveld	- Een amateur op drift
	28	Willem Reusink	- Hotel Zilven
	32	Willem Reusink	- Wie weet waar in Brummen

**Bijdragen voor de volgende editie van 'De Marke' graag
vòòr zaterdag 30 augustus.**

De Dorpsstraat in Beekbergen omstreeks 1900. Rechts vooraan het uit 1677 daterende café 'De Gouden Leeuw', dat een rol speelt in het artikel van Willy Rouwenhorst-Hartgers over de vroegere veemarkt in Beekbergen. (afbeelding uit collectie Wim Boomgaard).

Redactionele mededelingen

Allereerst wil ik even terugkomen op een drietal oproepen om hulp in 'De Marke' van maart.

Rentmeesterstedeweg

Op pagina 31 van de vorige 'Marke' deed ik een beroep op u met betrekking tot de hiernaast afgebeelde ansichtkaart zonder tekst.

Hierop kwamen twee reacties: van mevrouw Dinie Willems uit Eerbeek en van Gerrit van der Spreng uit Zutphen (oud-Eerbekenaar). Beiden meldden mij dat het hier om de Rentmeesterstedeweg ging. Inmiddels heb ik mij op de fiets in Eerbeek gewaagd en ben overtuigd! Dank aan de beide mailers.

Op de afbeelding van de villa (de in Laag-Soeren afgestempelde kaart) kwam helaas geen enkele reactie

In deze editie van 'De Marke' weer een paar 'zoekplaatjes'.

Schilderij Tinus de Jongh

Ook werd aan onze lezers hulp gevraagd bij het uitpluizen van de locatie op het schilderij van Tinus de Jongh. Daarop reageerde mevrouw Agave Kruijssen per mail en kreeg ik voor de lezing in Brummen een tweetal opmerkingen.

In alle drie gevallen werd het vermoeden uitgesproken dat het de Voorstondense beek zou kunnen zijn. Bewijs is er echter niet voor geleverd.

Mevrouw Kruijssen is van mening dat het heel erg lijkt op het natte heideland-schap van de Empese en Tondense heide, zoals dat nu door Natuurmonumenten weer in oude staat wordt teruggebracht. Allen zijn het er wel over eens dat het aan de Brummense kant van de IJssel moet zijn.

De bevindingen zijn medegedeeld aan Galerie Nieuw Schoten, de bezitter van het schilderij, die het bewuste doek inmiddels heeft verkocht.

Verder wil ik op pagina 4 nog terugkomen op het artikel over Jan Weekhout en Jan Lauckhart, waar ook de hulp van lezers mij tot voortschrijdend inzicht bracht.

Ook op de omslagfoto van de vorige 'Marke' kwam een reactie, die weer tot een kort artikel heeft geleid.

Op de foto van de imkers op pagina 10 kwam geen enkele reactie, evenmin als op het artikel over 'Schoonaerde'. Dat laatste heeft mij verwonderd, omdat ik op de eerste aflevering over dit instituut nog wel wat mondelinge reacties had gekregen. Helaas zit er nu ook geen derde aflevering meer in, want daartoe bezit ik te weinig relevante gegevens.

Willem Reusink

Loen'n, trugge in de tied (persbericht)

Loenen is na De Parken, Ugchelen, Orden, Hoenderloo, Zuid, Centrum, Beekbergen/Lieren/Oosterhuizen en De Maten de negende in een serie van tien projecten onder de noemer de *Atlas van Apeldoorn*. In tien jaar tijd neemt CODA in samenwerking met leden van het Erfgoedplatform, wijkbewoners en andere samenwerkingspartners jaarlijks één wijk of dorp in de gemeente Apeldoorn onder de loep. In 2014 staat Loenen centraal, een dorp dat bestaat uit de dorpskernen Loenen en Zilven met daaromheen industrieën, een landgoed en het Ereveld.

Het Loenens erfgoed wordt van **17 mei t/m 13 september** op verschillende manieren onder de aandacht gebracht. Denk daarbij aan presentaties, wandel- en fietsroutes, een excursie, lezing of een andere activiteit bij een markante, monumentale locatie of bij een van de evenementen die jaarlijks in Loenen plaatsvinden. Zo geeft Corrie de Kool-Verhoog op maandag 2 juni een lezing over de cultuurhistorie van Loenen en wordt aan de Atelierroute in het weekend van 5 en 6 juli een historisch tintje gegeven. Op zondagmiddag 6 juli is er bovendien een leuke workshop voor kinderen.

Een echte aanrader is de fietsroute 'Loen'n, trugge in de tied'. Deze fietsroute van 17,5 kilometer start op de parkeerplaats bij de Loenense waterval en voert langs elf cultuurhistorische highlights van Loenen. Deze worden op panelen langs de route beschreven, maar zijn ook terug te vinden in bijbehorend routeboekje waarin ook een puzzeltocht voor kinderen is opgenomen. Een volledig en actueel overzicht van alle activiteiten en het programma rondom de *Atlas van Apeldoorn: Loenen* staat op www.coda-apeldoorn.nl/atlasloenen.

De officiële opening van deze negende editie van de *Atlas van Apeldoorn* had plaats op zaterdag 17 mei in het Verenigingsgebouw de Brink in Loenen.

Heeft u zelf historisch interessant materiaal over Loenen? Of tips om aan de activiteitenkalender toe te voegen? Neem dan contact op met Frederieke Jeletich, projectleider (post@cultuurproject.nl).

Geloof niet alles wat ze schrijven !

In 'De Marke' van afgelopen maart stond een artikel over Jan Weekhout en Jan Lauckhart. Ik was aan dat artikel begonnen, omdat ik een uitgeknipt tijdschriftenartikel vond, waarin werd vermeld dat Jan Lauckhart zijn 69e verjaardag vierde. In de marge van het artikel was met potlood 1938 geschreven. Ik heb daarbij voetstoots aangenomen dat het bewuste knipsel uit 1938 moest zijn. Niets blijkt echter minder waar te zijn!

Attente lezers maakten mij duidelijk dat er wel degelijk gegevens over Jan Lauckhart te vinden waren.

Jan Hendrik Lauckhart werd op 28 augustus 1857 te Brummen geboren als zoon van Gerrit Hendrik Lauckhart (Brummen, 05-12-1814), grofsmid te Brummen en Gerritjen Hofman (Beekbergen 17-08-1829), dienstmeid te Brummen. De 41-jarige vader en de 27-jarige moeder van Jan waren op 04-10-1856 in Brummen getrouwd.

*Jan Lauckhart,
de kleinste man van Brummen*

In het archief was ik deze in 1857 geboren Jan Hendrik Lauckhart al wel tegengekomen, maar had hem niet verder bekeken, omdat hij volgens het terugrekenen vanaf 1938 in 1869 geboren zou moeten zijn. Een beginnersfout in stamboomonderzoek, zou je kunnen zeggen.

Lezers die er vanuit gingen dat 1938 niet zonder meer waar hoefde te zijn, hadden onze Jan al snel gevonden. En niet alleen de naam, maar ook de bijbehorende documentatie, zoals b.v. gezinskaarten uit het bevolkingsregister.

In dit verband wil ik twee mensen met name noemen: de heren Bertus Straalman uit Brummen en Frans C. Nelis uit Apeldoorn.

De heer Nelis gaf aan dat Jan Lauckhart na 1920 niet meer op een gezinskaart voorkomt. Dat zou te maken kunnen hebben met het feit dat hij ongeveer in die tijd bij de ongehuwde meubelmaker Jan Weekhout kwam te wonen. De stoelenmatter Jan Lauckhart deed in die tijd veel werk voor Weekhout.

Tot aan het moment van zijn 'verhuizing' naar Weekhout's pand aan de Ambachtstraat woonde Jan Lauckhart nog bij zijn ouders.

Het pand aan de Ambachtstraat, waar Jan Weekhout en Jan Lauckhart in de jaren '20 woonden, werd in 1992 afgebroken.

Foto: Henk Robben; collectie Willem Reusink

In de beginjaren '30 woonde Jan Lauckhart in het Armenhuis van de diaconie aan de Kampweg te Brummen. Hij overleed in Zutphen in het ziekenhuis op 12 juni 1935.

Willem Reusink

De Ambachtstraat in 1930. Ook hier is aan het eind links de enorme kastanjeboom naast het huis (bij de pijl) van Jan Weekhout duidelijk te zien.

Beekbergen airport (2)

Reacties kwamen er eveneens op het artikel van Berthus Maassen over de airstrip in Beekbergen. De eerste reactie die mij bereikte, was anoniem en sloeg bovendien nauwelijks op het bewuste artikel. Het mag duidelijk zijn, dat we bij 'De Marke' een beleid voeren dat anonieme reacties naar de prullenbak worden verwezen. Mocht de schrijver alsnog van mening zijn, dat zijn geschrift voor publicatie in aanmerking zou moeten komen, dan kan hij/zij mij daarover benaderen. Echter niet anoniem!

Een aanvullende reactie kwam via mail van Teun Jochems, die het navolgende schreef en daarbij foto's mailde:

Naar aanleiding van het artikel van de heer Berthus Maassen over Beekbergen Airport ben ik gaan proberen tastbare herinneringen te verzamelen. Ik heb onder andere een gesprek gehad met enkele 'buren' van de toenmalige landingsstrip.

De neven Wim en Cees van Beek bevestigen het verhaal in de Marke. Wim vertelde ook dat het veld was geëgaliseerd door opgepakte N.S.B.-ers, SS.-ers en landwachters. Op een hele pesterige manier werden ze tewerk gesteld. Cees vertelde, dat ook prinses Juliana een enkele maal mee kwam en hem eens gevraagd had hoe laat of het was.

Arthur Seyss-Inquart had ook reeds plannen, tijdens zijn verblijf in de oorlog op het Spelderholt, er een vliegveld(je) aan te leggen. Destijds zijn er tussen de weg en het vliegveld eenmansgaten gegraven. De buurt werd gewaarschuwd, dat er zware straffen zouden volgen indien er gesaboteerd werd.

Ook heb ik gesproken met Willie van de Beek. Een zoon van de exploitant van de houtwal. Zijn vader was met het bedrijf (de houtwal) gestart op 7 oktober 1946, de dag van de vliegtuigcrash op de HBS in Apeldoorn waarbij 23 doden vielen.

De airstrip heeft dus ongeveer één jaar bestaan. De heer Van de Beek had wel veel foto's van het begin van het bedrijf. Op deze foto's is niets van het voormalige vliegveld te zien maar wel dat het een nog geheel open terrein was. Op foto

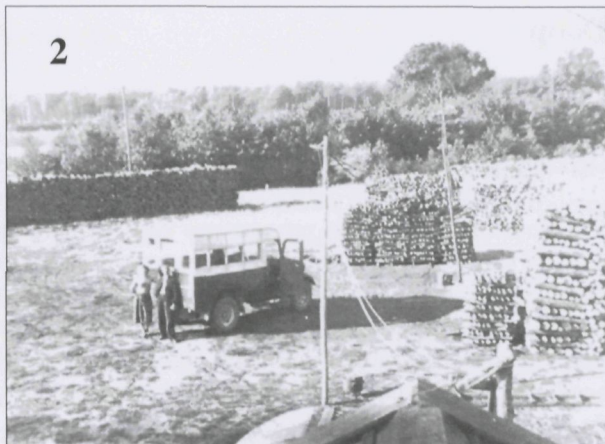
1 en 2 ziet men gedeeltes van de houtwal met op de achtergrond vaag het kerkpad naar Ugchelen en het bos in Bruggelen. Op foto 3 kijkt men vanaf de Engelandderweg op de Arnhemseweg. Ook hier is vaag de kerktoeren van het Seminarie (de huidige Politieschool) te zien. Nu is het voormalige terrein geheel begroeid met bomen en struiken en niets wijst meer op de oude landingsstrip en de latere houtwal.

Na enig verder onderzoek over de airstrip van Prins Bernard in Beekbergen, nog het volgende: De in 1930 opgerichte voetbalvereniging Beekbergen krijgt via de families Ten Sijthoff en Ooster (eigenaren van de grond) de beschikking over een speelveld in de hoek van de Engelandderweg en de Arnhemseweg. De club moest in 1946 dit terrein verlaten vanwege de aangelegde airstrip.

Teun Jochems

P.S.

John ter Horst van het Geldersch Landschap vernam ooit dat er op de Engelandder Enk, dus dicht bij het 'Spelderholt', een Duits verbindingsvliegtuig van het type Fieseler Storch zou zijn geland, zo meldde hij Berthus Maassen.

Doop

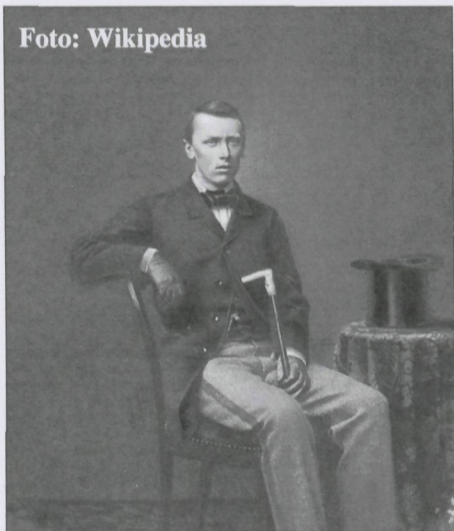
De doop van een Prins van Oranje in 1840. Dat was toen een hele plechtigheid, waar veel mensen aan te pas kwamen. Dankzij de Koninklijke Bibliotheek kan ik via Delpher wat overnemen uit het Algemeen Handelsblad van 4 november 1840.

Volgens "het uitgegeven programma voor de plechtigheid bij gelegenheid der beëndiging van den H. Doop aan de de jonggeboren Erfprins van Oranje op den 4den dezer, ten 3 ure, in de Klooster-Kerk te 's-Gravenhage, zal die plechtigheid beginnen met het zingen van een of twee verzen uit eene der Psalmen of Gezangen. Daarna zal de Leraar, de predikant Van den Broek, het gebed doen en vervolgens eene Kerkelijke redevoering houden. Inmiddels wordt de jonggeboren Prins naar de kerk geleid.

De stoet zal bestaan uit een kommando Kavallerie; eene koets met 6 paarden, waarin de jonggeboren Prins, met de Grootmeesteres van H.K.H. Mevrouw de Prinses van Oranje. Dan volgt de ontmoeting met de Kerkeraad, de H. Doop, een gebed en het zingen van een Gezang of Psalm. Bij het afrijden, via een van te voren bepaalde route, van Paleis en Kerk zullen salvo's uit het geschut gelost worden".

De gedoopte Prins heette Z.K.H. Willem Nicolaas Alexander Frederik Karel Hendrik Prins van Oranje (zie foto). Hem was geen lang leven beschoren. Hij stierf in 1879, dus 39 jaar oud. Zijn broer Willem Frederik Maurits Alexander Hendrik Karel werd slechts 6 jaar en zijn tweede broer, Willem Alexander Karel Hendrik Frederik (van 1851) werd ook maar 33.

Foto: Wikipedia

Hun vader was Koning Willem III (1817-1890) en hun moeder Sophia van Württemberg (1818-1877).

Na het overlijden van Sophia hertrouwde Willem III met Emma van Waldeck-Pyrmont (1858-1934) En uit dat huwelijk werd Wilhelmina Helena Pauline Maria geboren, die leefde van 1880 – 1962. Ik ben van die leeftijd, dat ik nog weet dat de uitvaart, weliswaar in zwart-wit, via de televisie werd uitgezonden. Wij mochten kijken bij de rijke burens. We hadden nog geen tv. Het was de goeie ouwe tijd!

Jaap van der Weel

In memoriam Wietse Venema

Op 1 april jongstleden overleed op 90-jarige leeftijd ons lid Wietse Venema uit Beekbergen. Wietse woonde sinds het overlijden in 2011 van zijn vrouw Jeanne zelfstandig, maar bracht de laatste weken van zijn leven door in hospice 'De Spreng' in Beekbergen. Op 7 april vond de crematie plaats in Ughelen en tijdens de afscheidsplechtigheid werd in kort bestek Wietse's levensloop geschetst.

Wietse was een gewaardeerd lid van 'De Marke'. Hij was een geregeld bezoeker van lezingen en vergaderingen, nam deel aan excursies, maar vooral ook zullen wij als 'Marke'-lezers hem in herinnering bewaren als regelmatig schrijver van artikelen over Beekbergen en naaste omgeving.

In de beginjaren van mijn lidmaatschap van 'De Marke' had ik voor of na lezingen slechts sporadisch wat oppervlakkig contact met Wietse. Toen ik in 2007 de eindredactie van 'De Marke' op mij nam, werd het contact wat frequenter. We hadden regelmatig mailcontact en een enkele keer bezocht ik hem thuis in Beekbergen. Die bezoeken waren waardevol. Ik denk voor ons allebei.

In het begin van mijn werkzaamheden voor 'De Marke' stond er meestal onder aan de mail van Wietse: "Is dit misschien geschikt voor jouw tijdschrift?"

Tijdens mijn eerste bezoek in augustus 2008 was mijn eerste vraag aan Wietse: "Wil je asjeblief niet meer spreken van *mijn* tijdschrift? Het is een tijdschrift van ons allemaal. Het artikel is van jou en er is in wezen maar heel weinig van mij! Ik

geef het vorm en schrijf soms ook artikelen, maar het is en blijft een blad van ons allemaal."

Het gesprek op het terras in de augustuszon was warm. In meerdere opzichten. Ik was vooral prettig verbaasd over Wietse's betrokkenheid bij 'De Marke'. Bij mijn vertrek zei hij, dat hij het jammer vond dat zijn vriend Piet Willemsens geen eindredacteur meer was, maar dat hij er alle vertrouwen in had dat ik het wel net zo goed zou gaan doen.

Vooraan Wietse tijdens een excursie van De Marke naar het Regionaal Archief te Zutphen.

Latere bezoeken gingen vooral over onderwerpen die hem bezig hielden en die mij – als eindredacteur, maar ook als liefhebber van de streekhistorie – bijzonder interesseerden. Zoals b.v. over de herdenkingen in maart bij Woeste Hoeve, de graven van onbekende soldaten, het verloop van de bevrijding van de zuidoostelijke Veluwezoom, e.d. En niet te vergeten ons beider fascinatie voor de figuur Liudger, de prediker die zo'n grote rol speelde in de kerstening van onze streken. Daarbij zette hij mij vaak op het spoor van publicaties over genoemde onderwerpen.

Als eindredacteur - maar meer als mens - zal ik Wietse gaan missen. Niet alleen om zijn bijdragen voor 'De Marke', maar vooral om de hartelijke begroetingen voorafgaand aan de lezingen.

Zijn dochter, schoonzoon, zoon en schoondochter wens ik alle sterkte toe bij het verwerken van het verlies van hun (schoon)vader.

Willem Reusink

Bosbessenpluk

Hierbij een oproep aan onze lezers.

Berthus Maassen wil graag informatie over de bosbessenpluk op de zuidoostelijke Veluwe, dus het gebied Loenen, Eerbeek, Laag-Soeren (Imbosch). Over de noordelijke Veluwe heeft hij al wat informatie verzameld en ook over de gebieden zuidoostelijk van Nijmegen bestaat al veel kennis.

Wie van onze lezers heeft zelf herinneringen aan dit fenomeen? Wie heeft er zelf geplukt en waarvoor werden de bessen gebruikt? Was het voor eigen gebruik of werd er geplukt voor de verdiensten en wie waren dan de afnemers?

Op deze en soortgelijke vragen zou Berthus wel antwoord willen hebben.

Inmiddels heeft hij al wel wat informatie over het Marke-gebied, maar er kan nog het één en ander bij!

Wie over het onderwerp wat te melden heeft, kan rechtstreeks contact opnemen met Berthus: ☎ 055 541 55 43 of: gmaassen@xs4all.nl.

De gouden klok

De Veluwe is niet alleen het land van heidevelden en bossen, maar ook een streek waarin nog tal van sagen en legendes de ronde doen. Verhalen met misschien een kern van waarheid, maar vervormd door fantasie tijdens het mondeling doorgeven van generatie op generatie. Zo ook met het onderstaande verhaal over 'De gouden klok'.

Ugchelen, augustus 809. Het is al dagenlang drukkend warm en het onweer is niet van de lucht. In de kleine nederzetting hebben mens en dier, gedwongen door de weersomstandigheden, zich teruggetrokken op plekken waar nog koelte te vinden is. Van enige activiteit is nergens sprake. Daarin komt verandering als vanuit de richting Deventer een marskramer, hijgend en bezweet, het dorpje binnenstroomt. De reizende koopman meldt zich aan de poort van het kleine klooster aan de rand van Ugchelen. Hij doet af en toe zaken met de monniken en zorgt er tevens voor dat de kleine gemeenschap wordt voorzien van het laatste regionale nieuws. Deze keer zijn de berichten beangstigend. De Noormannen, die doorgaans niets en niemand ontzien, hebben via de IJssel Deventer bereikt en daar stevig huisgehouden. Vervolgens moet de Veluwe het ontgelden. Gevreesd wordt dat ook het klooster niet aan hun aandacht zal ontsnappen. Zeker als bekend is dat er in de kloostertoren een gouden klok hangt.

De bekende geschiedeniswandplaat van J.H. Isings laat de Noormannen zien bij hun aanval op de handelsplaats Dorestad (Wijk bij Duurstede)

De mare van de naderende plunderaars zorgt voor grote onrust in de uit plaggenhutten bestaande nederzetting. Spoedig ziet het karrenspoor richting Zuid-Veluwe zwart van de vluchtelingen, gebukt onder hun schamele bezittingen. Loeiende koeien, krijsende varkens en blatende schapen worden met het nodige geweld voortgedreven. Paniek alom, maar niet in het klooster.

De monniken, zich bewust van de hachelijke situatie waarin zij verkeren, reageren kalm. Snel worden er maatregelen genomen om hun grootste schat, de gouden klok, in veiligheid te brengen. Het zware voorwerp wordt uit de toren getakeld en stevig aan een zware eiken balk bevestigd. Die balk komt te rusten op de schouders van de jongste kloosterlingen. Als vluchtweg wordt gekozen voor de schapendrift richting de 'Wapenberg', een heuvel ten zuiden van Ugchelen. Vanaf die verhoging in het landschap kan de naderende roversbende tijdig opgemerkt worden. De oneffen weg laat de dragers regelmatig struikelen, met als gevolg dat de klepel tegen de wand van de klok slaat. De Noormannen vangten dit geluid op en zo wordt de achtervolging gemakkelijker gemaakt. Al spoedig beseffen de monniken dat hun reddingsoperatie dreigt te mislukken. Er wordt uitgekeken naar een veilige schuilplaats voor hun troetelkind. Onder aan de 'Wapenberg' ligt een diep heideveen, nu bij de plaatselijke bevolking bekend onder de naam 'Salamandergat' (zie afbeelding onder, door auteur dit voorjaar gemaakt).

De abt, die de leiding van het transport heeft, ziet in dat voortzetting van de vlucht zinloos is. Hij geeft het bevel de klok aan het ven toe te vertrouwen. Dat lukt. Een plons en de klok verdwijnt borrelend naar de bodem van het meertje.

Helaas hebben de Vikingen vanaf de heuvel het een en ander gade geslagen en reageren furieus.

Hoe er ook in de modder gegraid wordt, de klok is weg en blijft weg. De woede keert zich tegen de monniken en een moordpartij volgt. Klooster en plaggenhutten worden met de grond gelijk gemaakt. De rovers trekken zich teleurgesteld terug op hun uitvalsbasis.

Tot in de jaren zestig van de vorige eeuw heeft in Ugchelen, waar Brouwersmolenweg en Hoenderloseweg samen komen, de witte boerderij van de familie Mouw gestaan, die bij de plaatselijke bevolking bekend was als 'Het Klooster' (zie afbeelding links).

Lang is men er van uit gegaan dat het 'Salamandergat' een schat herbergt en dat onder bepaalde weersomstandigheden de klok hoorbaar is.

Berthus Maassen

Bronnen:

'De gouden klok van Ugchelen' door C.J. Hoogland, Huisorgaan Humanistisch Verzorgingshuis 'Mandala', Apeldoorn, september 1995.

Het verhaal is ooit opgetekend uit de monden van vader Hendrik Maassen en oom Dries Vos.

Beekbergense veemarkt in de vorige eeuw

Verschillende dorpen waar boeren woonden hadden vroeger een veemarkt. Men deed dit in de vorige eeuw om vlot vee te kunnen verhandelen. Als men een markt had kon men de koeien, varkens, biggen, kippen en jong rundvee verkopen zonder dat men naar een grote stad in de omgeving hoefde te gaan, zoals Deventer en Arnhem. Dat betekende urenlange voettochten van en naar die plaatsen.

In februari 1873 was er in Beekbergen een vergadering van de coöperatieve Landbouwvereniging Beekbergen en Omstreken. Belangrijkste punt van de agenda was het bestuursvoorstel om in het dorp enkele malen per jaar een veemarkt te houden. Men werd er over eens dat vier voldoende was, tweemaal in het voorjaar en twee in het najaar.

De gemeenteraad was in de vorige eeuw niet zo erg vlot met het nemen van besluiten, want het duurde nog tot 29 oktober voordat men bericht kreeg uit Apeldoorn. Er werd medegedeeld dat de Raad van de Gemeente Apeldoorn besloten had haar goedkeuring te geven aan vier veemarkten per jaar. In het voorjaar zouden de markten plaatsvinden op de tweede en vierde woensdag in april. In het najaar mocht men de markten houden op de tweede woensdag van oktober en november.

De markten werden gehouden in de Dorpsstraat, dus midden in het dorp. Aan weerszijden van de straat had men vee opgesteld. Hiervoor moest er een primitieve balie worden gemaakt. De veemarkt werd gehouden in de buurt van de herberg 'de Gouden Leeuw' (rechts op de afbeelding onder; coll. Wim Boomgaard).

Had men zaken gedaan dan werden deze afgehandeld in de herberg. De betaling vond plaats in de gelagkamer. Een borreltje mocht natuurlijk niet ontbreken.

kermis

De veemarkt die gehouden werd op de tweede woensdag in oktober, was gelijk met de kermis in Beekbergen. Dit had tot voordeel dat er extra veel mensen op de been waren en er dus veel meer handel was. De veemarkt moest vanwege de kermis uitwijken naar het plein voor de dorpsschool. De bovenmeester vond het best, want de achtergebleven koemest kon hij heel goed gebruiken voor zijn moestuin.

Bij de markt moet toezicht zijn om de zaken te regelen. De gemeente zocht in Beekbergen iemand die de taak van marktmeester op zich wilde nemen. Men vond tenslotte doodgraver Groenhuizen geschikt om de aan- en afvoer in goede banen te leiden. Door de gemeente werd hij hiervoor benoemd. Hoewel men in 1873 toestemming kreeg voor de veemarkten duurde het nog tot 8 april 1874 voordat de eerste markt gehouden kon worden.

De Apeldoornse Courant, van 11 april 1874, maakt melding van het volgende bericht:

“In Beekbergen had den 8sten April de eerste veemarkt plaats. De aanvoer was belangrijk te noemen. 132 stuks vee waren aanwezig van welke bij levendige handel ongeveer de helft werd verkocht. Op 22 April a.s. zal de tweede markt plaatshebben, waarvan de aanvoer en handel zeker belangrijk zal zijn”.

In de eerste jaren was er een stijging van de aanvoer. Koeien, paarden, varkens, biggen, pinken, kalveren en eieren werden vlot verkocht voor een goede prijs. De boeren waren er best tevreden mee. In het najaar kon men het vee, dat men kwijt wilde, te koop aanbieden en in het voorjaar kochten boeren met veel weiland een aantal stuks jongvee er bij. Voor de handel in varkens, biggen en kippen was men tussentijds echter aangewezen op de veemarkt in Apeldoorn, waar vanaf het jaar 1890 wekelijks een veemarkt werd gehouden. Dit betekende grote concurrentie voor de veemarkt in Beekbergen, waar men maar viermaal in het jaar kon kopen of verkopen. De komst van de Apeldoornse markt betekende de nekslag voor Beekbergen. Na 16 jaar werd de markt dan ook opgeheven.

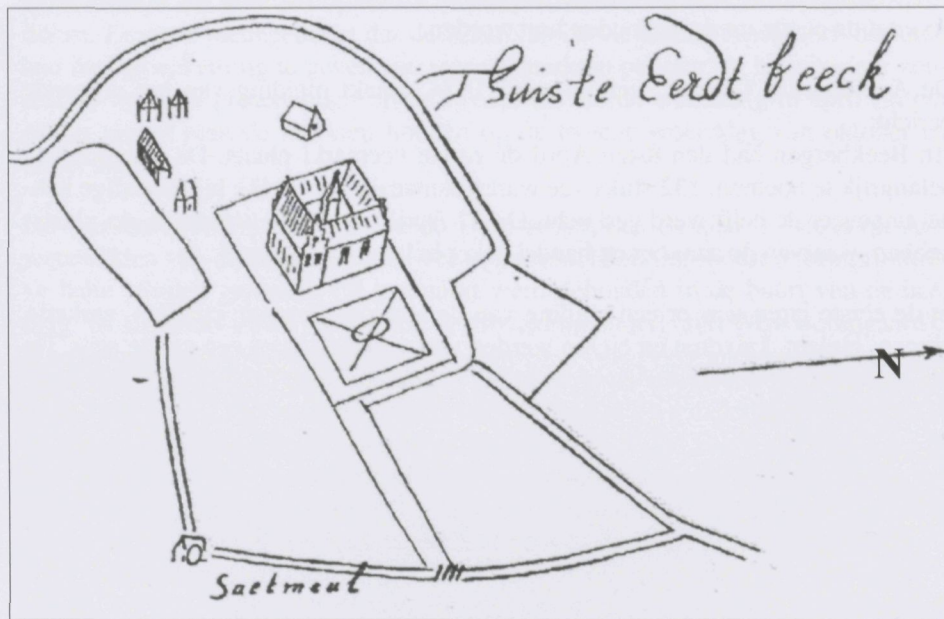
Dit was eigenlijk tegen de zin van de Landbouwvereniging, omdat men indertijd veel moeite had moeten doen om de markt van de grond te krijgen.

Ook Apeldoorn heeft zijn veemarkt niet kunnen behouden. Van plattelandsdorp werd het in de twintigste eeuw een grote plaats met zeer veel industrie, waar de boeren langzamerhand verdrongen werden. Apeldoorn heeft dan ook al lang geen aparte veemarkt meer.

Water voor oliemolen op de Eerbeekse beek

De watermolen op de Erbeke dateert al uit 1395 en behoorde lange tijd tot de bezittingen van het Huis te Eerbeek. In 1942 legateerde de weduwe van professor M.W.C. Weber dit landgoed aan de Stichting het Geldersch Landschap, het huidige GLK. Aan het einde van de vorige eeuw werd de interessante molen geres-taureerd. Indien er voldoende water beschikbaar is, kan ze ook daadwerkelijk olie persen. De Bekenstichting werkt samen met een aantal betrokkenen om dat te realiseren.

GLK, De Stichting Geldersch Landschap & Kasteelen, is de eigenaar van de wijerd van deze bijzondere molen; die bij het Huis te Eerbeek bekend is als de 'vijver'. Op een detail van een kaart uit 1640-1650, Thuis te Eerdbeeck naar R.A.G., alg. Krt.Verz. NR. 222, is te zien hoe deze wijerd zorgt voor waterop-slag om de toen zogenaamde Saetmeul te kunnen laten werken.

Deze vijver/wijerd is – zoals dat tot voor kort ook bij de gracht van het Huis te Eerbeek het geval was – dringend aan onderhoud toe.

De Bekenstichting zet zich in om de bijzondere oliemolen te Eerbeek van voldoende water te voorzien om in het toeristenseizoen regelmatig op zaterdagen op waterkracht te laten werken.

De Rotary Eerbeek-Zutphen heeft daartoe destijds het initiatief genomen en contacten gelegd met onze Provincie, GLK, Waterschap Vallei & Veluwe, Vitens, Coldenhove Papier, de Gemeente Brummen en de Bekenstichting. Reeds vanaf 2008 werken die partijen met dat doel samen.

De restauratie van het gedeelte van de Eerbeekse Beek vanaf de sprengkoppen tot aan de westkant van het dorp kwam recent gereed. Maar de herstelwerkzaamheden in de dorpskern zullen nog wel enkele jaren op zich laten wachten. En zo komt er nog steeds onvoldoende water bij de operationele oliemolen.

Om al in 2014 op waterkracht te kunnen werken zou de wijerd/vijver van het Huis te Eerbeek (zie foto onder) weer als opslag moeten kunnen gaan functioneren. Door enkele aanpassingen in de verbindingen met de toeleidende beek moet het mogelijk zijn meer water naar de wijerd te leiden.

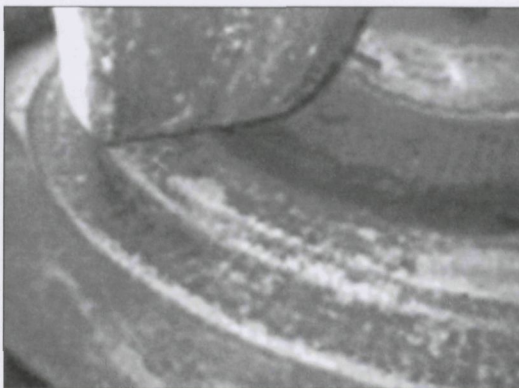
Het gaat vooralsnog om de zomerperiode, want dan wil je de oliemolen laten 'werken'. Indien er vóór een weekeinde voldoende water in de wijerd wordt verzameld, kan de kollergang in de oliemolen als persinstallatie in bedrijf worden genomen. De beschoeiing van de vijver/wijerd moet daarvoor wel met een vijftiental centimeters worden verhoogd.

Inmiddels is duidelijk geworden dat GLK geen fondsen beschikbaar heeft om de vijver te baggeren, opnieuw te beschoeien en waterdicht te maken. Maar er is wel een andere - tijdelijke - oplossing gevonden!

oliepersen in 2014

In januari 2014 heeft GLK water in de wijerd gepompt om te zien of die vijver dat water vast kan houden (niet al te zeer lek is). Dat bleek mogelijk en wel zodanig dat het waterniveau gedurende een beperkte periode meer dan 10 centimeter hoger kan staan dan gewoonlijk het geval is. Zo wordt een extra watervoorraad gecreëerd. Die

kan worden gebruikt om de kollergang (zie afbeelding) van de oliemolen in Eerbeek in beweging te krijgen en olie uit lijnzaad te persen.

Het is weliswaar niet de meest charmante oplossing, maar zo kunnen bezoekers ook in de zomerperiode van 2014 genieten van een werkende oliemolen.

De oliemolen in Eerbeek werd op 12 maart 2014 van meer water voorzien dan voorheen door in de wijerd van Huis Eerbeek extra water op te slaan en dat ten goede te laten komen van deze bijzondere watermolen. Heemraad Verhoef van Waterschap Vallei & Veluwe en wethouder Elbers van de Gemeente Brummen trokken toen samen een schot omhoog (zie foto onder), zodat er meer water het laatste gedeelte van de Eerbeekse Beek instroomt en de molen met meer kracht kan draaien. Dat laatste is prima gelukt!

Jan van de Velde/Bekenstichting
www.sprengenbeken.nl
www.facebook.com/bekenstichting

Een wagen vol verhalen

Omroep Gelderland en Gelders Erfgoed hebben op 9 mei j.l. de interactieve website 'Een wagen vol verhalen' gelanceerd tijdens een bijeenkomst van Gelders Erfgoed voor historische verenigingen. De website is onderdeel van een uniek project over de Gelderse identiteit waarbij verhalen over tradities en gebruiken verzameld worden.

Kniepertjes eten met Oudjaar, manden vlechten, midwinterhoorn blazen, streekverhalen over de Witte Wieven: de Gelderse samenleving is rijk aan tradities en gebruiken.

Inwoners van Gelderland kunnen zelf op eenvoudige wijze bijdragen over hun tradities en gebruiken plaatsen op de website www.eenwagenvolverhalen.nl.

Dit kan in de vorm van tekst, foto's en/of filmpjes.

De thema's zijn:

- Feestdagen
- Van wieg tot graf
- Evenementen
- Ambachten
- Streekmuziek
- Dagelijks leven
- Eten en drinken
- Sport en vrije tijd
- Taal en verhaal

De website werd gelanceerd door Marc Wingens, directeur van Gelders Erfgoed, en Guus van Kleef, directeur van Omroep Gelderland, die beiden een persoonlijke traditie op de website plaatsten. Daarna konden de vertegenwoordigers van de historische verenigingen de eerste verhalen toevoegen.

De mooiste verhalen van de website zullen worden gebruikt voor het nieuwe tv-programma 'Een wagen vol verhalen'. Presentator Renate Schutte zal in dat programma met paard en wagen door de provincie trekken (zie foto op pag. 20) op zoek naar de Gelderse identiteit. Mensen die een bijzonder verhaal hebben ingestuurd worden uitgenodigd met Renate mee te rijden en over de tradities in hun streek te vertellen. Het programma zal van 29 september t/m 15 december 2014 iedere maandagavond worden uitgezonden bij TV Gelderland.

Gelders
Erfgoed

omroep

De website wordt een blijvende bewaar- en verzamelplaats: ook na afloop van het programma blijft de website in de lucht en kunnen er nog verhalen toegevoegd worden.

Het project is ook te volgen op Facebook (www.facebook.com/eenwagenvolverhalen) en op Twitter (@verhalenwagen). Hier worden de komende maanden regelmatig nieuwe oproepen en leuke voorbeelden geplaatst.

(persbericht)

Je bent een echte Brummenaar, als

Onder die titel bestaat er al enige tijd een Facebook-pagina met diverse plaatjes van oud-Brummen, waarop soms gevraagd en ongevraagd commentaar wordt geleverd.

Meestal kijk ik zo eens in de twee weken wat er voor leuks te zien is. Want er is best veel leuks te zien. En wat ook leuk is: er zijn redelijk veel mensen die regelmatig kijken naar het aanbod van oude ansichten en (familie)foto's.

Ook andere plaatsen (o.a. Zutphen en Vorden) hebben zo'n Facebook-variant en plaatsen als Zelhem, Winterswijk kennen de sites 'Oud-Zelhem', 'Oud-Winterswijk'. En ook hier mogen de site-beheerders zich verheugen in veel belangstelling. Uiteraard zijn er meer van deze pagina's en sites, maar je hebt er een dagtaak aan als je ze allemaal zou willen bezoeken. Waarschijnlijk hebt u al lang ontdekt, wat u zelf interessant vindt. Feit is wel dat deze vorm van historie beleven steeds meer in trek komt.

Onlangs verscheen er in de Regiobode in de rubriek 'Ik vind!' een ingezonden brief van Wim van Weteringen.

Nou ontvang en lees ik als Winterswijker de Regiobode niet, maar betrokken Marke-lezers willen mij nog wel eens een knipsel uit dit weekblad opsturen. Zo ook nu.

In zijn ingezonden brief vraagt Wim van Weteringen zich af, wat nou eigenlijk een echte Brummenaar is en wanneer je zelf een echte Brummenaar bent. Hij draagt zelf een karrenvracht aan criteria aan en besluit het artikel met de oproep nog meer criteria aan te dragen.

Tussen al die criteria die hij zelf aandraagt, viel er mij één direct op: 'Misschien ben je pas een rasechte Brummenaar, als je lid bent van de oudheidkundige vereniging 'De Marke'. En dat lijkt *mij* nou één van de meest voor de hand liggende conclusies!

Wat mij betreft hoeft je niet aan alle criteria te voldoen om een echte Brummenaar te zijn. Maar misschien is het wel zo, dat je – wanneer je aan meerdere criteria voldoet – een 'echtere' Brummenaar bent. Wat dat dan ook zou mogen zijn!

De echte Brummenaar is betrokken bij zijn dorp, zijn gemeente, maar vooral ook bij het verenigingsleven en zijn sociale omgeving en participeert daarin, als dat kan. De echte Brummenaar is geïnteresseerd in de historie van zijn of haar gemeente, maar ook in het heden en de toekomst.

Zonder kennis van het verleden is het moeilijker om het heden (en de nabije toekomst) te begrijpen. Websites en pagina's met (oude) plaatjes dragen zeker bij aan kennis van het verleden.

Maar in het bijzonder doet de oudheidkundige vereniging 'De Marke' dat! Door vier maal per jaar lezingen te organiseren en door de artikelen in het mededelingenblad.

Ik heb me na het lezen van Wim van Weteringen's ingezonden brief afgevraagd wat hem nou zou kunnen beletten om lid te worden van 'De Marke'? Als-ie een rasechte Brummenaar wil zijn, lijkt mij lid worden van 'De Marke' een prima eerste stap. Dat geldt ook voor anderen die een echte Brummenaar willen zijn!

En waarom zou datgene wat voor een echte Brummenaar zou kunnen gelden, ook niet van toepassing kunnen zijn voor 'echte Loenenaren', 'echte Beekbergenaren', 'echte', etc. Afijn, vult u zelf maar in.

Als dan die 'echte' inwoners ook nog lid van 'De Marke' worden, dan is dit een echt stukje ledenwerving geworden! De jaarcontributie van €14,00 zal toch geen echt beletsel zijn?

Willem Reusink

Het poesiealbum

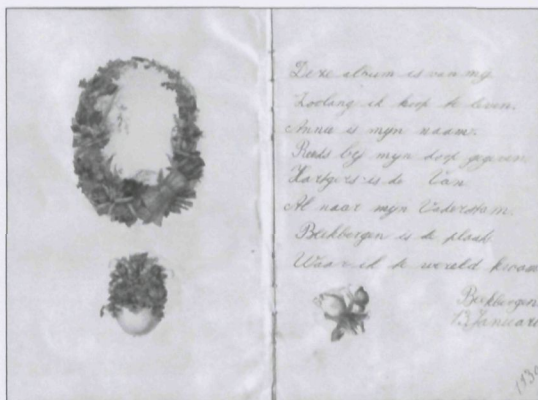
Als we naar iets bijzonders op zoek zijn, zoeken we vaak verder weg dan nodig is, want juist het bijzondere is dichterbij dan we denken.

Daarom zou ik iedereen aan willen raden: kijk je kasten en de zolder nog eens na en diep oude foto's of andere bewaarsels nog eens op en je zult zien dat er een schat aan informatie naar boven komt.

Het volgende verhaal speelde zich af in Lieren. Vroeger, voordat de postcode werd ingevoerd, vielen de adressen in Lieren nog onder Beekbergen.

Een jaar of acht geleden kreeg ik een oud poesiealbum uit de nalatenschap van mijn vader Willem Hartgers. Meteen is te zien dat dit album niet al te jong meer is en er zit een kaftpapiertje om dat al eerder als inpakpapier diende. Ondanks dat papier in de beginjaren van de 20^e eeuw best schaars kon zijn, werden boeken en schriften altijd eerst gekaft voor ze in gebruik genomen werden. Het papier om dit poesiealbum is met de opgedrukte kant naar binnen gekeerd. Vouw ik voorzichtig het tere papier open dan is er te lezen "NV. Albino Mij Groningen, koffie, thee, boter, kaas, kruideniers- en grutterswaren".

Bij het openslaan van het album vind je op de eerste bladzij het versje, dat elk meisje als eerste in haar album zal schrijven:

Deze album is van mij
Zolang ik hoop te leven
Annie is mijn naam
Reeds bij mijn doop gegeven
Hartgers is de Van
Al naar mijn Vaderstam
Beekbergen is de plaats
Waar ik te wereld kwam

Beekbergen
13 januari 1930

Het blad is verder versierd met fluweelzachte plaatjes van bloemen.

Toen Annie bovenstaand versje schreef was ze ruim 11 jaar. Op zich niets bijzonders want een album als dit hebben zo veel mensen in de kast. Toch draagt dit album een triest verhaal met zich mee. Mijn vader vertelde ons vaak dat hij nog een zusje heeft gehad dat Annie heette.

Annie is een dochter van Gerrit en Hanna van de Molenberg in Lieren en ze is èèn van de zeven kinderen uit het gezin. Een vrolijk meisje dat overal in de buurt kind aan huis was. Moeder Hanna had de handen vol aan het gezin en de boerderij samen met vader Gerrit, die naast het boeren ook nog in de gemeenteraad zat en streed voor een beter bestaan voor de boeren.

Annie was ruim twaalf jaar toen ze zich steeds sneller moe begon te voelen. Touwtje springen en hard draven was er niet meer bij.

Dorpsarts dokter Pont moest er bij komen. Hij gaf haar een drankje en zou volgende week weer langs komen. Een week later was het niets beter met Annie en ze begon ook koorts te krijgen. Dokter Pont besloot dat ze naar het ziekenhuis moest.

En zo heeft Annie een paar maanden in het kinderziekenhuis 'Mary' aan de Koning Lodewijk laan in Apeldoorn gelegen.

Gaande weg kwamen de dokters er achter dat Annie niet beter zou worden. Willem zou z'n hele leven het beeld blijven herinneren hoe vader en moeder huiswaarts keerden na dat gesprek met de arts.

Bij de Loenense waterval, kort voor het overlijden van Annie.

Vlnr: Mina Hartgers, Mina's vriendin Toos van Beek, Annie Hartgers en Toos Hartgers. Toen de foto werd gemaakt was Annie al ziek.

Er werd overlegd en ze besloten dat Annie thuis zou komen waar de wijkzuster haar dagelijks kwam verzorgen. Annie was dan in haar vertrouwde omgeving en vader, moeder, broers en zussen hadden haar dan zo dicht mogelijk bij zich.

Menig bezoeker was onder de indruk van Annie die zo moedig was Zelfs een dominee van een andere kerk die toevallig in de buurt was, voelde zich geroepen bij dat zieke meisje aan te gaan.

Toen moeder Hanna hem weer uitliet, zei hij bij de bakhuisdeur: "Ik dacht hier wat achter te laten, maar ik heb wat mee gekregen."

In die jaren had je voor het eerst een nieuw soort grenadine in een kogelflesje. Annie was er gek op en af en toe liet moeder zo'n flesje halen. Ook broertje Wim kreeg geld mee en moest zo'n flesje gaan halen. Als hij de Molenvaart uit liep, voorbij de Gasthuismolen en dan richting kanaal, kwam hij uit bij het café aan de Woudbrug van de fam. Kars, 'Café Ruysch' geheten.

De kastelein was een grote man die voor geen mens bang was, Wim stond een beetje verlegen bij de hoge tapkast, legde zijn knuistje er op en liet de centen los die hij had meegekregen. De kastelein keek met vragende ogen, wat Wim wilde. "He'j nog zo'n kogelflessien veur mien?" De grote man draaide zich om en liep zwijgend weg. Teruggekomen liep hij met zijn hoofd een beetje afgedraaid, net of die grote kastelein iets te verbergen had. Zwijgend zette hij het flesje voor Wim neer en met die zelfde grote hand schoof hij hem de centen weer toe.

Onderweg naar huis wist Wim het zeker, de kastelein kreeg het te kwaad, z'n bevende onderlip verraadde het.

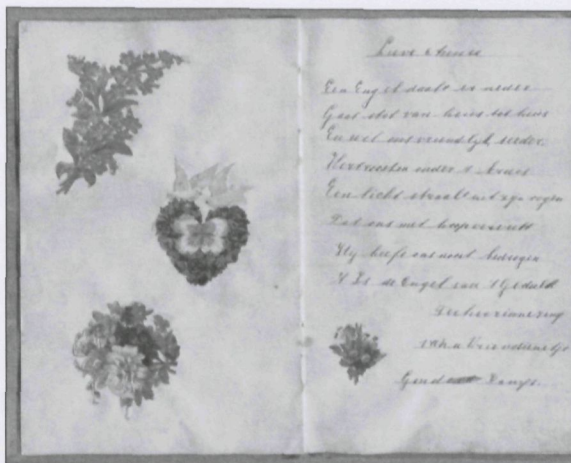
Op 8 juli 1931 is Annie overleden. Een maand voor haar 13^e verjaardag. De familie heeft haar begraven op de begraafplaats aan de Koningsweg in Beekbergen.

Tot besluit nog een versje uit dit album, dat nog lang niet vol is en waarin de datums niet verder gaan dan april 1930.

Lieve Annie

Een Engel daalt er neder
Gaaf stil van huis tot huis
En wil ons vriendlijk, teeder,
Vertroosten onder 't kruis
Een licht straalt uit zijn oogen
Dat ons met hoop vervult
Hij heeft ons nooit bedrogen
't Is de Engel van 't Geduld

Ter herinnering
van u Vriendinnetje
Gonda van de Kamp

Willy Rouwenhorst-Hartgers

Een amateur op drift

Omdat bewegen in beginsel de gezondheid bevordert, trok ik op een mooie zondagmorgen in april van dit jaar maar weer eens mijn joggingplunje aan om deze stelregel in praktijk te brengen.

Mijn doelgebied werd ditmaal de Voorsterklei, omdat ik had vernomen dat men daar al druk doende was met ingrijpende werkzaamheden voor het IJsselgedeelte van het nationale project 'Ruimte voor de Rivier'.

Ter plaatse aangekomen en op het ergste voorbereid, viel het resultaat in zover mee dat ik, naast veel helaas gerooide houtopstanden, (nog) niet zo veel meer zag dan enige grote buisleidingen/wegen in aanleg en voorts enige bewijzen van grondverzet en baggerwerk. Wat ik pas later ontdekte, was dat het door mij waargenomen baggerwerk niets te maken had met voormeld project, maar wel met het lokale project om de gekanaliseerde Voorsterbeek zo veel mogelijk in oude luister te herstellen en in dat bestek ook enige naburige watergangen onder handen te nemen, waaronder de mij toen onder die naam al evenmin bekende Lage Leiding.

Deze deels vergraven beek verbindt via het gemaal Middelbeek/Baron van der Feltz de rond een meter hoger gelegen Voorsterbeek met de oude IJsselarm bij Empe en zij dankt haar naam ongetwijfeld aan genoemd niveauverschil.

Op de brugkruising in de IJsselstraat besloot ik de gebaande wegen te verlaten en de westoever van deze watergang in noordelijke richting te volgen. Ook al vielen het openbare karakter en de begaanbaarheid van deze route te betwijfelen, dergelijke avonturen leveren vaak veel moois dan wel boeiends op en in deze hoop werd ik ook nu niet teleurgesteld.

Omdat mijn route veel geploeter vergde kwam van joggen weinig terecht, maar dat nadeel werd meer dan vergoed door het al snel idyllisch wordende decor van breed meanderend water tegen de achtergrond van ruig moerasbos aan de overzijde. Mijn oeverkeuze bleek daarbij een gelukkige, in de eerste plaats omdat de oostoever aldaar wel totaal onbegaanbaar moest zijn en in de tweede plaats omdat de westoever met het aangrenzende bouwland voor mij een grote verrassing in petto bleek te hebben.

Onder mijn voet kraakte namelijk iets, dat bij onderzoek bleek te bestaan uit de fragmenten van een vrij grote schelp met een parelmoerachtige binnenwand. Op deze plek van ons land geen schelpen verwachtende en dus iets heel bijzonders vermoedende, overviel mij een soort goudkoorts toen ik gaandeweg steeds meer soortgelijke en nu ook gave schelpen ontdekte, vooral in de kennelijk uit de watergang afkomstige bagger, die over het bouwland recent was uitgestort door een in de verte zichtbare dragline. Het leek daar wel een massakerkhof voor schelpdieren, maar in mijn opwinding kon ik die conclusie nog niet toelaten.

Ter hoogte van de plaats waar vroeger kasteel Sinderen zou hebben gestaan en nu een voorname boerderij te zien is, koos ik weer voor de openbare weg teneinde mij met een collectie schelpen naar huis te spoeden. Mijn vurige hoop met deze schelpen het bewijs in handen te hebben dat rond hun vindplaats ooit de zee moet hebben geklotst, werd door internetinformatie vrijwel meteen de bodem ingeslagen: er bleken wel degelijk tweekleppige zoetwaterschelpdieren te bestaan, alleen kon ik mijn schelpensoort nog niet goed determineren. Met mijn laatste restje hoop op een bijzondere uitkomst toonde ik mijn schelpen aan ons archeologisch en geschiedkundig meest onderlegde Markelid Jan Coenraads. Hij zag natuurlijk meteen dat mijn vondst met archeologie of bodemkunde niets te maken had, maar bleek ook wel nieuwsgierig naar de ware aard, die hij mij al een dag later kon onthullen.

Het bleken schelpen van de Zwanenmossel, de grootste en meest voorkomende van de 29 inheemse soorten van de zoetwatermossel. Biologen, kwekers van zoetwaterparels, beheerders van binnenwateren en grote aquaria zal deze uitkomst niet verbazen, maar uiteindelijk waren Jan en ik best tevreden met onze nieuwverworven kennis. Zo weten wij nu dat deze mossel wel 12 jaar oud kan worden, dat de schelp wel een lengte van 20 cm. kan bereiken en dat voeding en voortplanting op zodanige wijze via het water geschieden, dat het wegwijnen en opbloeien van deze mosselsoort een belangrijke indicator vormt voor de, door eigen activiteit bevorderde, zuiverheid van het water. Heel bijzonder is ten slotte dat deze mossel blijkt te beschikken over een uitschuifbare poot, bedoeld om zich in de waterbodem te kunnen ingraven, maar blijkens gerapporteerde waarnemingen soms ook geschikt om zich, na onvrijwillige aanlanding, weer naar het reddende water te verplaatsen.

Over de prangende vraag aan hoevelen dit aan de Lage Leiding heeft mogen gelukken, durf ik, zoals U zult begrijpen, geen uitspraak te doen.

H.W. van Harreveld

Hotel Zilven

Voorzijde hotel Zilven

Collectie Willem Reusink

Op het omslag van 'De Marke' van maart 2014 stond deze afbeelding van hotel Zilven. Het betrof een ansichtkaart die gestempeld was in 1940. Er kwamen enkele reacties op deze afbeelding en de vraag of ik wist wat de geschiedenis was van dit bijzonder mooie pand. Nou, dat wist ik dus niet! Maar gelukkig kreeg ik (o.a. van Joop Zengerink) wat informatie aangereikt. Er zal vast nog wel veel meer over dit oorspronkelijke landhuis te schrijven zijn, maar ik beperk mij tot de gegevens, die nu voor mij liggen.

landhuis

'Zilven' werd in 1921 in opdracht van Wolter Broese (1842 tot 1924) gebouwd als landhuis voor de familie. Wolter Broese werd na zijn voltooide KMA-opleiding naar Nederlands Oost-Indië uitgezonden. Daar ontmoette hij Jeannette Emilie Wieseman met wie hij trouwde. Van zijn schoonvader Frederik Wieseman kreeg hij een suikerplantage en een suikerfabriek nabij Djokjakarta. In 1891 keerde hij met vrouw en zeven kinderen (Frederika, Emilia, Suzanna, Adolf, Wolter, Francina en Jeannette) terug naar Nederland. Het gezin vestigde zich bij terugkomst in Den Haag; eerst aan de Nassaukade en later aan de Parkweg, in de door zoon Dolf ontworpen villa 'Hejmo Nia' (d.i. Esperanto voor 'Ons Huis'). Deze villa viel op door een natuurstenen reliëf boven de voordeur, waarop Java-

nen met een door karbouwen getrokken kar met suikerriet. Ook had de villa glas-in-loodramen met voorstellingen van wajangpoppen.

De familie Broese van Groenou was een bijzondere en vooraanstaande familie in Den Haag. Zij waren kunstminnend en daarom lid van de befaamde Haagsche Kunstkring en Pulchri Studio. Ook onderhielden zij contacten met veel vooraanstaande Nederlandse families. Daarnaast is er correspondentie bekend met Aletta Jacobs, de beroemde voorvechtster van het vrouwenkiesrecht, die bevriend was met dochter Frederika.

Wolter Broese was amateur-kunstschilder en vond met name in Loenen en omgeving inspiratie voor zijn schilderonderwerpen. De Veluwe natuur in zijn algemeenheid deed hem met weemoed aan Indië terugdenken.

Wolter Broese wilde graag een familiehuis/familiehotel om te voorkomen dat de familieleden elkaar te weinig zouden zien en elkaar uit het oog zouden kunnen gaan verliezen. Daarom kocht hij in 1918 in Loenen een stuk land van ca 80 Ha en gaf hij zijn zoon Dolf - die in 1904 een opleiding als bouwkundig ingenieur had afgesloten - de vrije hand bij het ontwerpen van een landhuis annex familiehotel. De eerste tekeningen van het huis werden in 1918 getoond op de tentoonstelling van Bouwkunst en Kunstnijverheid van de Haagsche Kunstkring.

Zo ontstond er een qua omvang en vormgeving formidabel en imponerend gebouw, dat de naam 'Groenouwe' kreeg. De eerste steen werd op 13 september 1919 gelegd door de jongste dochter Jeannette. In die tijd ging de gezondheid van Wolter sr. achteruit en daarom besloot Dolf eerst de tuinmanswoning te laten bouwen, zodat zijn vader daar met een verpleegster kon logeren en de bouw kon meemaken.

Achterzijde hotel Zilven

Foto: CODA beeldbank

Ook het koetshuis of de garage was al klaar voordat in 1921 het huis af was. Bij de inwijding van het familiehuis was Wolter sr., ondanks een slechte gezondheid, nog wel aanwezig. Hij overleed in 1924.

In 1925 werd er een door Dolf Broese ontworpen een kruisvormig mausoleum of columbarium met koperen koepel voor Wolter sr. gebouwd. Het is momenteel een rijksmonument.

Het huis 'Groenouwe' is gebouwd in een V-vorm met de hoofdingang in het midden. Het ligt - zoals op de afbeeldingen duidelijk is te zien - op een verhoging met een omvangrijke tuin. Op het landgoed waren twee tennisbanen, een openlucht-zwembad (gevoed door water uit eigen bron) en later ook nog een golfbaan.

In 1936 werd er nog een huis gebouwd op het landgoed dat de naam 'Het Stekje' kreeg en dat ontworpen was door Dolfs neef Marinus Broese.

hotel

In dezelfde periode bleek dat het financieel niet langer haalbaar was het familiehotel als zodanig te exploiteren, mede doordat de inkomsten uit de suikerindustrie door de crisis in de beginjaren '30 fors waren teruggelopen. Het hotel werd verpacht aan de heer Peters, die er een vijfsterrenhotel van maakte, dat goed bezocht werd door de 'beau monde' van Nederland. Men kon er mensen 'van eigen niveau' ontmoeten, paardrijden, tennissen, zwemmen, wandelen, golfen en men kon er laten zien, dat men over geld beschikte, want een verblijf in hotel Zilven was verre van goedkoop.

Voor Loenen bracht het hotel nog wel wat voordelen met zich mee: diverse Loenenaren vonden er werk (kamermeisjes, tuinlieden) en ook de Loenense middenstand profiteerde - zij het in beperkte mate - van de aanwezigheid van de welgestelde gasten.

In 1940 vorderde de Duitse bezetter het hotel en kwam er een eind aan de hotel-functie. Er woonden achtereenvolgens geëvacueerden en (gewonde) Duitse militairen in het gebouw, dat al snel zijn vooroorlogse uitstraling van 'grand hotel' verloor.

De meeste Loenenaren die in het hotel werkten, bleven. Zij het niet van harte. Maar zij maakten het door o.a. hun werk in de keuken mogelijk een aantal onderduikers - die in een hut in het bos verbleven - van eten te voorzien.

Op 14 maart 1945, een paar weken voor de bevrijding van Loenen, brandde hotel Zilven af, met uitzondering van een deel van de linkervleugel. Het verhaal gaat,

dat een Duitse soldaat op wacht een sigarettenpeuk op het rieten dak had laten vallen en dat dit de oorzaak van de brand is geweest.

Na de oorlog is het restant van de linkervleugel nog even bewoond geweest. Het hotel werd echter nooit meer herbouwd. De ruïne werd afgebroken.

De uitgewaaierde familie Broese van Groenouwe is nog steeds de bezitter van het landgoed en met enige regelmaat komen familieleden nog voor een reünie bijeen in het koetshuis.

Bronnen:

- een drietal mij toegezonden krantenknipsels van onbestemde herkomst
- wikipedia

Willem Reusink

Op de foto hieronder vertoeft een over de Veluwe toerend gezelschap op het terras van hotel Zilven. De man onder de pijl is de voormalig burgemeester van Apeldoorn, mr. Willem Roosmale Nepveu. Hij was burgemeester van 1910-1934

Wie weet waar in Brummen

De foto links (formaat ansichtkaart) kreeg ik van een bevriend verzamelaar uit Doetinchem met de mededelingen dat het uit de nalatenschap van een familie kwam die jaren in Nederlands Oost-Indië had vertoefd. Zij zouden in Brummen aan de Gravenstraat en aan de Burge-

meester de Wijslaan hebben gewoond of langere tijd gelogeed. Er is geen naam bekend. Misschien is er een lezer die het herkent ??? Met of zonder de serre.

De foto onder komt uit de collectie van onze oud-voorzitter Henk Phielix. De foto is zeer waarschijnlijk uit 1938 en heeft betrekking op het huwelijk van Juliana en Bernhard (boven de koetsdeur de letters JB, zie rondje en pijl). Wie kan er wat meer over vertellen?

Museum Wacht

"Alle specialismen onder één dak"

Restauratie

van alle voorkomende materialen en objecten

Calamiteiten

calamiteitenservice en maken van calamiteitenplannen

Transport

van museale objecten (Nationaal en Internationaal)

Reiniging en desinfectie

van collecties of objecten

Opslag

geklimatiseerd en beveiligd

Advies

mbt. brandbeveiliging en veiligheid

www.museumwacht.nl

Beekbergen.

Dorpstra

Lian Brandsma
Uitvaartzorg

Voor een uitvaart met zorg

in Loenen, Eerbeek, Dieren e.o.

tel. 06 23 00 95 51

www.lianbrandsmauitvaartzorg.nl

